

INSTITUT PRO DEMOKRACII A EKONOMICKOU ANALÝZU
projekt Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i.

INSTITUTE FOR DEMOCRACY AND ECONOMIC ANALYSIS
A Project of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences

Vyplatí se jít na vysokou školu, když se ekonomice nedaří?

Listopad 2025

ALENA BIČÁKOVÁ, GUIDO MATIAS CORTES,
JACOPO MAZZA

PROJEKT EKONOMICKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

Alena Bičáková

V oboru ekonomie získala titul M.Phil. na University of Cambridge v UK a doktorát na Johns Hopkins University v USA. Poté pracovala dva roky jako výzkumnice na European University Institute ve Florencii. Od roku 2007 působí na CERGE-EI a v think-tanku IDEA. Ve svém výzkumu se zaměřuje především na ekonomii trhu práce a vzdělávání. V posledních letech se zabývá například vlivem délky rodičovské dovolené na výsledky matek a dětí nebo na dopady využívání práce z domova na zaměstnanost žen s malými dětmi a jejich work-life balance. Spolu se zahraničními spoluautory zkoumá vliv ekonomické situace před nástupem na vysokou školu na množství, výsledky a kariéru studentů. Od roku 2023 působí v projektu Talent zaměřeném na výzkum, identifikaci a podporu nadaných dětí v Česku.

Alena holds an M.Phil. in Economics from the University of Cambridge, UK, and a Ph.D. from Johns Hopkins University, USA. She then worked for two years as a researcher at the European University Institute in Florence. Since 2007, she has been working at CERGE-EI and the IDEA think tank. Her research focuses mainly on labor market and education economics. In recent years, she has worked, for example, on the impact of parental leave duration on maternal and child outcomes, or on the effects of working from home on the employment and work-life balance of women with young children. In her joint work with international co-authors, she investigates the impact of the economic situation before entering college on the number, outcomes, and careers of students. Since 2023, she has been engaged in the Talent Project, which focuses on the research, identification and support of gifted children in the Czech Republic.

Guido Matias Cortes

Pracuje jako Associate Professor at the Department of Economics na York University v Torontu a je výzkumným pracovníkem v institucích IZA a RFBerlin. Jeho primárním oborem výzkumu je ekonomie práce se zaměřením na profesní mobilitu, technologické změny, mzdovou nerovnost, náplň pracovních úkolů a heterogenitu firem.

Matías is an Associate Professor at the Department of Economics at York University in Toronto, and a Research Fellow at IZA and RFBerlin. His primary research field is labor economics, with a focus on occupational mobility, technological change, wage inequality, the task content of occupations, and firm heterogeneity.

Jacopo Mazza

Pracuje jako Assistant Professor at the School of Economics na Univerzitě v Utrechtu. Zabývá se především otázkami souvisejícími s migrací a ekonomikou vzdělávání, zejména terciárního vzdělávání.

Jacopo is an Assistant Professor at the School of Economics of Utrecht University. He is mostly interested in issues related to migration and the economics of education and tertiary education in particular.

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE).

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, nor those of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education.

Vyplatí se jít na vysokou školu, když se ekonomice nedaří?

Studie 9/2025

© Alena Bičáková, Guido Matias Cortes, Jacopo Mazza

Ekonomický ústav AV ČR, v. v. i., 2025

ISBN 978-80-7344-734-2

Vyplatí se jít na vysokou školu, když se ekonomice nedaří?¹

ALENA BIČÁKOVÁ*, GUIDO MATIAS CORTES, JACOPO MAZZA

Shrnutí

- Analyzujeme dlouhodobé karierní dopady ekonomické situace před nástupem na vysokou školu. Využíváme k tomu rozsáhlá data z USA s informacemi o budoucích výdělcích absolventů z téměř 40 ročníků nastupujících ke studiu v různých fázích hospodářského cyklu. **Absolventi vysokoškolského studia nastupující na školu v obdobích vyšší nezaměstnanosti** dosahují během pozdější kariéry v průměru **vyšších hodinových mezd i ročních výdělků**. Z toho ženy dosahují vyšších výdělků i intenzivnějším pracovním zapojením. Nepříznivé ekonomické podmínky před nástupem na vysokou školu také zvyšují jejich míru zaměstnanosti. Pozitivní dopady mají dlouhodobý charakter: nacházíme je jak u čerstvých absolventů vysokých škol, tak i později během jejich kariéry.
- Ověřujeme **řadu možných ekonomických zdůvodnění** námi zjištěné **výdělkové prémie**, ale **nenacházíme pro ně v datech oporu**. Konkrétně:
 - **V dobách recese se na vysoké školy hlásí, zapisuje a studium úspěšně dokončuje jen vybraná skupina nadprůměrných studentů.** Předchozí výzkum však ukazuje, že v obdobích recese na vysokou školu nastupuje více studentů. Nejde tedy o vybranou skupinu těch nadprůměrných. Také v našich datech jsou ročníky absolventů nastupujících v dobách recese větší než ostatní.
 - **U absolventů nastupujících na vysokou školu v obdobích recese dochází k užšímu výběru těch, kteří jsou v budoucnu zaměstnáni.** Budoucí výdělky v těchto ročnících by pak byly pozorovány jen u vybrané skupiny těch nadprůměrných, kteří si dokázali zaměstnání najít. Absolventi z těchto ročníků však mají podle našich zjištění

¹ Studie vychází z akademického článku „Make Your Own Luck: The Wage Gains from Starting College in a Bad Economy“ Aleny Bičákové, Guida Matias Cortese a Jacopa Mazzy, publikovaného v recenzovaném vědeckém časopise Labour Economics . Poděkování patří Danielu Münichovi za užitečné připomínky a postřehy k pracovním verzím tohoto popularizujícího textu. Veškeré případné nepřesnosti a chyby včetně vyjádřených názorů však jdou na vrub autorů a nepředstavují oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Tato práce vznikla v rámci projektu NPO „Národní institut pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik,“ č. LX22NPO5101, financovaného Evropskou unií – Next Generation EU (MŠMT, NPO: EXCELES).

* CERGE-EI, společné pracoviště UK a EKÚ AV ČR, v. v. i.

stejnou, a v případě žen dokonce vyšší zaměstnanost než absolventi nastupujících v dobách ekonomického růstu.

- **Absolventi zahajující vysokoškolské studium v dobách recese si volí lukrativnější studijní obory než absolventi nastupující v časech konjunktury.** Pouhých deset procent pozorované výdělkové prémie absolventů nastupujících v době vyšší nezaměstnanosti lze však přičíst odlišné volbě oborů.
- **Absolventi nastupující na vysokou školu v dobách recese častěji dokončují studia v období konjunktury. Vstupují tak na pracovní trh za lepších ekonomických podmínek, tedy za vyšší mzdy.** Ani toto vysvětlení se neprokázalo. Výdělkovou prémie nástupu na vysokou školu v dobách recese pozorujeme i u absolventů dokončujících studium za stejných ekonomických podmínek.
- **Jediný faktor vysvětlující** přibližně **třetinu pozorovaného výdělkového rozdílu** podle fáze ekonomického cyklu před nástupem na vysokou školu je **volba regionu, ve kterém absolventi** po dokončení studia **pracují**. Ti, kteří začínají studovat vysokou školu v období vysoké nezaměstnanosti, jsou po absolvování častěji zaměstnaní v regionech s vyššími průměrnými výdělky.
- Zbývající zhruba **dvě třetiny pozorované výdělkové prémie nelze na základě použitých dat empiricky vysvětlit**. Pozorovaný vliv nepříznivých ekonomických podmínek je však konzistentní se závěry předchozích výzkumů, které ukazují, jak recese významně ovlivňuje lidské preference, chování a důležitá rozhodnutí a že období rané dospělosti patří z hlediska tohoto vlivu k nejcitlivějším. O tyto poznatky opíráme **nabízenou interpretaci** našich zjištění a výdělkovou prémie tedy připisujeme změně preferencí, životních cílů a chování, které ovlivňují budoucí výdělky.
- Negativní osobní zkušenosti a obavy způsobené recesí mohou mít na mladé lidi zásadní nepříznivé dopady. Mohou u nich však také vést ke změně životních postojů a vyvolat **zvýšené úsilí, větší pracovitost a cílevědomost**. To se může projevit třeba vyššími osobními investicemi do vzdělání, finančními či časovými, volbou lukrativnějších studijních oborů nebo lepšími studijními výsledky. Může to také později vést k jejich většímu úsilí vynaloženému při hledání zaměstnání a k vyšší produktivitě při jeho následném vykonávání. To vše bývá oceněno vyššími výdělky a vedlo by tedy k výdělkové prémii, kterou u absolventů nastupujících na vysokou školu v dobách recese pozorujeme.
- Tento pozitivní vliv recese na úsilí mladých lidí má oporu v mnohých dosavadních psychologických i ekonomických výzkumech. Potvrzují ho i naše dílčí zjištění o faktorech, které dokáží alespoň část pozorované výdělkové prémie vysvětlit: absolventi nastupující na vysokou školu v obdobích vysoké nezaměstnanosti si **vybírají obory studia s vyšším finančním ohodnocením, stěhují se častěji za prací do oblastí s vyššími výdělky** a, v případě žen, také **projevují vyšší pracovní zapojení**.
- Naše analýza je založena na datech z USA zahrnujících více než 1,9 milionů žen a 1,6 milionů mužů s alespoň bakalářským titulem, kteří nastoupili ke studiu v letech 1976–2014. **Obdobný výzkum by bylo žádoucí uskutečnit i v České republice.** Lze očekávat, že mechanismy fungující v USA budou mít podobný vliv i u nás. Vzhledem k institucionálnímu odlišnostem mezi těmito zeměmi a jejich vzdělávacími systémy však nelze předem říct, který z těchto mechanismů bude převládat. **Vliv období recese před nástupem na vysokou školu na budoucí kariérní výsledky absolventů v Česku tedy zůstává otevřenou empirickou otázkou.**

Study 9/2025

Does It Pay to Enter College During Economic Downturns?²

ALENA BIČÁKOVÁ*, GUIDO MATIAS CORTES, JACOPO MAZZA

Summary

- We analyze the long-term career impacts of the economic situation students face before enrolling in college. We use extensive data from the United States that includes information on future earnings of nearly 40 cohorts of college graduates who began their studies in different phases of the economic cycle. **College graduates who enroll during periods of higher unemployment** tend to earn **higher hourly wages and annual earnings** later in their careers. Women also achieve higher earnings through more intensive labor market participation. Adverse economic conditions before entering college also increase their future employment rates. These positive effects are long-lasting: we observe them both among recent graduates and later in their careers.
- We test **several possible economic justifications that could explain** the observed **earnings premium**, but **none** of them is **supported by the data**. Specifically:
 - **During recessions, only a select group of above-average students apply to, enroll in, and graduate from college.** However, previous research shows that more students enroll in college during recessions, so it is not a select group of high performers. Our data confirms that cohorts of graduates entering college during recessions are larger.
 - **Among graduates who start college during recessions, only a more select group may be employed later on.** Thus, the future earnings of only those high performers who managed to find employment would be observed. However, our findings

² The study is based on the academic article “Make Your Own Luck: The Wage Gains from Starting College in a Bad Economy” by Alena Bičáková, Guido Matias Cortes, and Jacopo Mazza, published in the peer-reviewed scientific journal *Labour Economics* [↗](#). We would like to thank Daniel Münich for his useful comments and insights on the working versions of this popularizing text. This study represents the authors’ own views. Any inaccuracies and errors are the responsibility of the authors and do not represent the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences or the Center for Economic Research and Graduate Education at Charles University (CERGE). This work was created as part of the NPO project “National Institute for Research on the Socioeconomic Impacts of Diseases and Systemic Risks,” No. LX22NPO5101, funded by the European Union — Next Generation EU (MŠMT, NPO: EXCELES).

* CERGE-EI, a joint workplace of Charles University and the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences.

show that cohorts enrolling during recessions have the same, or in the case of women, even higher employment rates than cohorts who entered college during economic booms.

- **Graduates who start college during recessions choose more lucrative fields of study than those who start during economic booms.** Only about 10% of the observed earnings premium, however, can be attributed to differences in fields of study.
- **Graduates who start college during recessions more often complete their studies during economic booms. They enter the labor market under better conditions and thus earn higher wages.** This explanation does not hold, either. We observe the earnings premium even among cohorts of graduates who complete their studies under the same economic conditions.
- **The only factor that explains about one-third of the observed earnings difference** based on the economic cycle phase before entering college is **the region in which graduates work** after completing their studies. Those who begin college during periods of high unemployment are more likely to be employed in regions with higher average earnings.
- The remaining approximately **two-thirds of the observed earnings premium cannot be empirically explained using the available data.** However, the observed effect of adverse economic conditions is consistent with previous research showing that recessions significantly influence human preferences, behavior, and major life decisions, and that early adulthood is one of the most sensitive periods in this regard. **Our interpretation** of the findings is based on these insights; we attribute the earnings premium to changes in preferences, life goals, and behaviors that affect future earnings.
- Negative personal experiences and concerns caused by a recession can have serious adverse effects on young people. However, they can also drive changes in life attitudes and trigger **increased effort, greater diligence, and stronger determination.** This can manifest in higher financial and/or time investments in education, choices of more lucrative fields of study, and/or better academic performance. Experiencing negative economic conditions when young can also later result in greater effort expended in job searches and higher productivity at work. All of this tends to be rewarded with higher earnings, and could explain the earnings premium that we observe among graduates who start college during recessions.
- This positive effect of recessions on increased effort by young people is supported by numerous psychological and economic studies. Our findings regarding the factors that can explain the observed earnings premium also confirm this hypothesis at least partially: graduates who start college during periods of high unemployment tend to **choose fields of study with greater financial returns, more often relocate to regions with higher earnings,** and—in the case of women—**show greater labor market participation.**
- Our analysis is based on U.S. data covering more than 1.9 million women and 1.6 million men with at least a bachelor's degree who began their studies between 1976–2014. **A similar study would be desirable in the Czech Republic.** We expect that the mechanisms observed in the U.S. would have similar effects here. However, due to institutional differences between the countries and their education systems, it is not possible to predict which mechanisms would be dominant. Therefore, **the impact of a recession when enrolling in college on future career outcomes of college graduates in the Czech Republic remains an open empirical question.**

1 Ekonomické recese zvyšují zájem o studium na vysoké škole³

Hospodářské cykly zásadním způsobem ovlivňují lidské životy a osudy. Výzkumy ze světa ukazují, že ti, kteří ztrácejí zaměstnání v dobách ekonomické recese, si v průměru hledají práci podstatně déle než ti, kteří práci ztrácejí v časech ekonomického růstu. Čerství absolventi středních nebo vysokých škol vstupující na trh práce během ekonomických propadů mají dlouhodobě výrazně nižší příjmy, než kdyby na něj vstupovali v období konjunktury. Tomuto negativnímu dopadu nepříznivé ekonomické situace v rozhodujících momentech života, jako právě třeba při ztrátě zaměstnání či vstupu na trh práce, na příjmy a kariérní postup se v angličtině říká „scarring effects“, tedy „efekt zjizvení“. Je to proto, že tento negativní dopad je dlouhodobý, či dokonce permanentní, jedná se tedy o jakési dlouhodobé či trvalé „zjizvení“ kariéry.

Hospodářský cyklus kromě jiného ovlivňuje ochotu riskovat, v ekonomické terminologii nazývanou averzí k riziku, či má vliv i na inflační očekávání. Nepříznivá ekonomická situace také snižuje životní spokojenost, angl. wellbeing. Může mít negativní dopad i na duševní zdraví, například kvůli obavám ze ztráty zaměstnání či části příjmů.

Recese může lidem měnit i jejich preference a ovlivňovat tak jejich zásadní životní rozhodnutí. Vysokoškolští studenti například dávají v období vysoké nezaměstnanosti přednost studijním oborům, které vedou k vyšším budoucím výdělům, nebo k profesím, které v průběhu hospodářského cyklu vykazují větší stabilitu. Snižují tak potenciální dopady negativních ekonomických šoků na svoji kariéru. Ti, kteří v době rané dospělosti zažijí nepříznivou ekonomickou situaci, kladou při volbě svého zaměstnání větší důraz na výši příjmů než na nefinanční aspekty, jako je třeba pracovní uspokojení. Ti, kteří dospívají v dobrých ekonomických podmínkách, naopak přikládají při volbě kariéry větší význam smyslu své práce.

V neposlední řadě je v období hospodářských recesí také zvýšený zájem o vysokoškolské studium. Hospodářský cyklus tak přímo ovlivňuje investice do vzdělání. V době vysoké nezaměstnanosti se na vysoké školy hlásí a nastupuje výrazně více studentů než v období ekonomické prosperity. Roli tu hraje hned několik faktorů.

³ Všechna v úvodu uvedená tvrzení se opírají o výsledky empirických analýz publikovaných v předních ekonomických časopisech. Podrobnější přehled této vědecké literatury lze i s odkazy najít v Bičáková a kol. (2023), originálním výzkumném článku, který tato studie shrnuje.

Prvním faktorem je výše diskutovaný vliv nepříznivých ekonomických podmínek na preference a rozhodování lidí, konkrétně na větší důraz na jistotu a finanční zabezpečení. Investice do dalšího vzdělání pro ně znamená vyšší budoucí příjmy a stabilnější zaměstnání. Studium na vysoké škole tedy volí proto, že snižuje riziko negativních dopadů hospodářských recesí na jejich ekonomickou situaci v budoucnosti.

Druhým faktorem je nedostatek adekvátních pracovních příležitostí. Mladí lidé si proto v dobách recese raději zvolí studium na vysoké škole než nástup na pracovní trh. Naopak lukrativní kariérní příležitosti v době konjunktury mohou absolventy středních škol od dalšího studia odradit. S tím souvisí také nepřímé náklady na vzdělání v podobě ušlého zisku, pramenící z toho, že student svým rozhodnutím studovat na vysoké škole přichází o výdělky, které by za dobu studia získal, kdyby místo toho pracoval. Tyto náklady jsou v obdobích recese nižší. Jelikož jsou nižší průměrné výdělky nabízených zaměstnání, je tedy menší i ušlý zisk plynoucí z rozhodnutí jít na vysokou školu.

Třetí faktor představují přímé náklady na vzdělání. Ty jsou obzvlášť v USA, odkud pochází naše data, vzhledem k vysokému školnému obrovské. Tento faktor, na rozdíl od těch předchozích, může zájem o studium v dobách recese naopak snížit. Pro absolventy středních škol z nepříznivého socioekonomického prostředí mohou náklady na vzdělání v době hospodářského poklesu převyšovat jejich možnosti. Je náročnější získat půjčku a také pro jejich rodiče je složitější je ve vysokoškolském studiu podporovat. Osobní důsledky recese, jako například ztráta zaměstnání jednoho z rodičů, mohou další studium přímo znemožnit, pokud vyžadují, aby daný absolvent střední školy začal pracovat, aby rodinu finančně podpořil.

Předchozí výzkum ze světa se shoduje v tom, že první dva faktory, které zvyšují atraktivitu studia na vysoké škole v dobách recese, nad třetím faktorem převládají. Ročníky nastupující na vysokou školu za nepříznivých ekonomických podmínek jsou tedy větší než ročníky nastupující v době hospodářského růstu. A to i s přihlédnutím k velikosti relevantních populačních ročníků v důsledku demografického vývoje. Stručně řečeno, investice do terciálního vzdělávání jsou proti-cyklické.

V této studii se zaměřujeme na kariérní úspěšnost absolventů vysokoškolského studia podle fáze hospodářského cyklu před jeho zahájením. Naše analýza je založena na datech z USA, která obsahují informace o výdělcích více jak 1,9 milionů žen a 1,6 milionů mužů s ukončeným alespoň bakalářským studiem. Ptáme se, zda studenti, kteří na školu

nastoupili za nepříznivých ekonomických podmínek, měli po absolvování studia odlišné kariérní výsledky než ti, kteří nastoupili v příznivějších ekonomických podmínkách.

2 Data a metodologický přístup

Tato studie používá data⁴ z šetření American Community Survey (ACS) z let 2009–2019. Zaměřujeme se na absolventy bakalářského studia narozené v USA, kteří nastoupili na vysokou školu v letech 1976–2014. Pozorujeme tedy 39 ročníků podle roku zahájení studia. Zajímá nás, jak lokální ekonomické podmínky před nástupem na vysokou školu ovlivnily jejich budoucí výdělků a uplatnění na trhu práce.

Konkrétně se zaměřujeme na následující kariérní výsledky: roční výdělek, hodinovou mzdu, počet odpracovaných týdnů v roce a průměrný počet hodin odpracovaných v týdnu.

Tyto výsledky pozorujeme v období 2009–2019 u 1 670 797 mužů a 1 924 219 žen, kteří v letech 1976–2014 zahájili vysokoškolské studium a získali alespoň bakalářský titul.

V doplňkových analýzách, kde se zaměřujeme na pravděpodobnost nástupu na vysokou školu a pravděpodobnost jejího dokončení, využíváme vzorků za celé populační ročníky. Tato rozšířená data obsahují 6 208 917 mužů a 6 291 407 žen.

Způsob měření lokálních ekonomických podmínek

K odhadování vztahu mezi fází hospodářského cyklu před nástupem na vysokou školu a budoucími výsledky absolventů na trhu práce je potřeba dostatečná variabilita v ekonomických podmínkách, kterým jsou studenti před zahájením studia vystaveni.

Neměříme proto různé fáze hospodářského cyklu na celonárodní úrovni, ale na úrovni lokální, tedy konkrétně na úrovni státu, ve kterém se absolvent narodil. Vliv lokálních podmínek navíc považujeme za více relevantní, protože mohou mít na studenty bezprostřednější vliv a být i pro ně viditelnější.⁵ Jako nástroj měření ekonomických podmínek používáme míru nezaměstnanosti.⁶

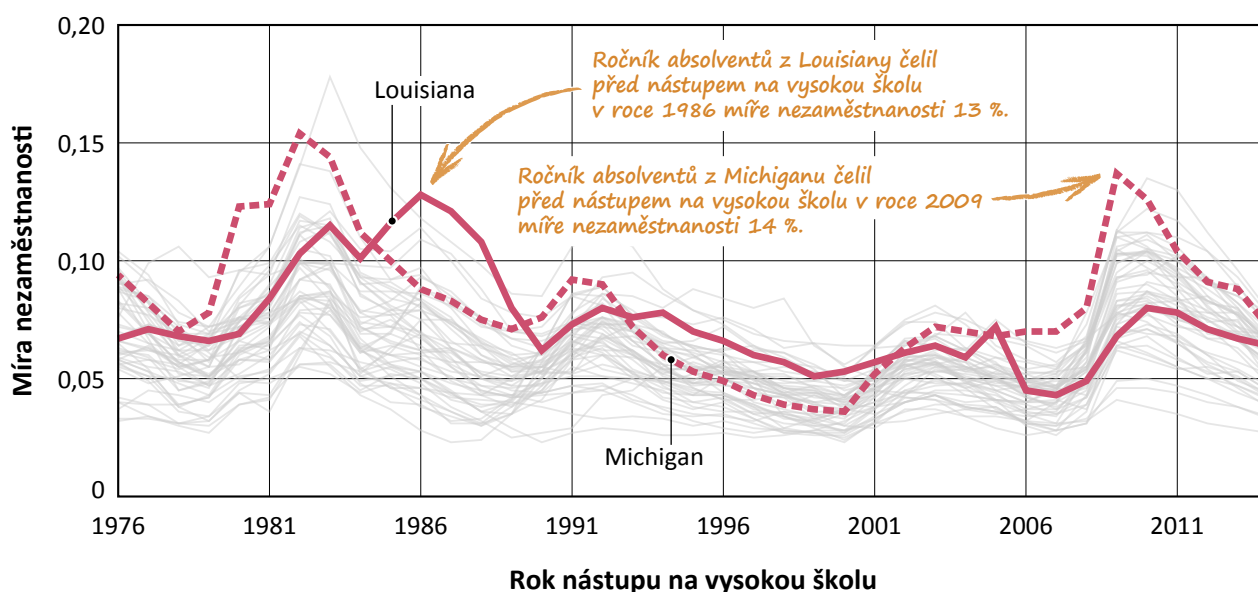
⁴ Data jsou podrobněji popsána v příloze.

⁵ Jako příklad můžeme uvést masové propouštění v lokální továrně, o kterém se nejen píše v novinách, ale i mluví apod.

⁶ Roční míra nezaměstnanosti na úrovni států USA v období 1976–2014 je získaná z oficiálních statistik nezaměstnanosti dostupných na webové stránce U.S. Bureau of Labor Statistics [🔗](#)

Graf 1 ukazuje vývoj míry nezaměstnanosti v jednotlivých amerických státech v období, kdy studenti v našem vzorku nastupovali na vysokou školu. Zvýrazněny jsou na něm jako příklad dva konkrétní státy, Louisiana a Michigan, které budeme diskutovat později.

Graf 1: Míra nezaměstnanosti ve státech USA v letech 1976–2014
(rozdíly mezi ročníky dle státu narození a roku nástupu na vysokou školu)

Pozn: Míra nezaměstnanosti ve státě, kde se absolventi z dané kohorty narodili, měřená v roce, kdy nastupovali na vysokou školu. Státy používané v textu jako příklady jsou zvýrazněny: Louisiana plnou čarou, Michigan přerušovanou.

Souvislost mezi ekonomickými podmínkami před nástupem na vysokou školu a budoucími kariérními výsledky by se dala dokumentovat prostou souvislostí mezi mírou nezaměstnanosti zobrazenou na **Grafu 1** a průměrnými budoucími výsledky ročníků absolventů z daného státu, kteří jí byli před zahájením studia vystaveni.

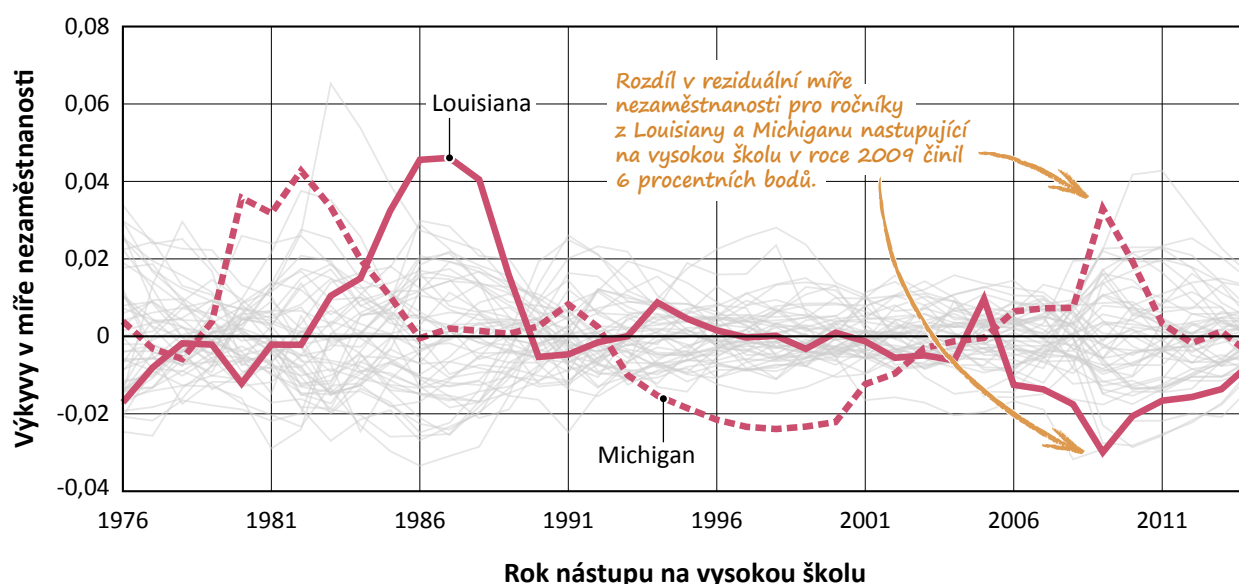
Rozdíl v míře nezaměstnanosti v jednotlivých státech a letech však nemusí odrážet pouze dočasnou změnu lokálních ekonomických podmínek. Stejně tak budoucí kariérní výsledky absolventů z daného ročníku z daného státu, například v podobě ročních výdělků, nelze přičítat pouze dané úrovni lokální nezaměstnanosti před zahájením jejich studia. Státy se jak v míře nezaměstnanosti, tak v průměrných ročních výdělcích dlouhodobě liší. V bohatších státech je míra nezaměstnanosti trvale nižší a průměrné roční výdělky trvale vyšší, než je tomu ve státech chudších. Přetrvávající rozdíly mezi jednotlivými státy jsou způsobeny dlouhodobými faktory, jako například rozdílnou strukturou odvětví. Tyto faktory mohou vést ke korelaci mezi ekonomickými podmínkami před nástupem na vysokou školu a budoucími výsledky absolventů. Nejedná se ale o vztah kauzální.

Stejně tak celonárodní ekonomické podmínky v daném roce jsou ovlivněny mnoha dalšími faktory, specifickými pro daný rok, které mohou ovlivňovat budoucí kariérní výsledky daného ročníku. Tyto blíže nespecifikované permanentní odlišnosti mezi jednotlivými státy či odlišnosti mezi jednotlivými roky nástupu na vysokou školu na celonárodní úrovni zohledňujeme v naší analýze pomocí takzvaných fixních efektů. Tento přístup tyto odlišnosti při odhadování bere v úvahu a izoluje. Vztah míry nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu a průměrných budoucích výsledků absolventů je následně odhadován pouze na základě výkyvů těchto dvou proměnných od svých dlouhodobých státních úrovní a svého celonárodního průměru daného ročníku v daném roce.

Výkyvy v lokálních ekonomických podmínkách měříme tak zvanou „reziduální mírou nezaměstnanosti.“ Jedná se o odchylky míry nezaměstnanosti v daném státě a v daném roce před nástupem na vysokou školu od dlouhodobého průměru míry nezaměstnanosti v tomto státě a od celonárodní úrovně míry nezaměstnanosti v tomto roce. Tyto výkyvy tedy zachycují rozdíly v míře nezaměstnanosti přes jednotlivé státy a roky způsobené nějakým nečekaným šokem. Právě pomocí této „reziduální variace“ v míře nezaměstnanosti pak odhadujeme vliv lokálních ekonomických podmínek před nástupem na vysokou školu na budoucí kariérní výsledky absolventů.

Reziduální míra nezaměstnanosti je pro ilustraci znázorněna na **Grafu 2**.

Graf 2: Reziduální míry nezaměstnanosti ve státech USA
(tj. odchylky od dlouhodobých lokálních a současných celonárodních průměrů)

Reziduální míra nezaměstnanosti ve státě, kde se absolventi z dané kohorty narodili, měřená v roce, kdy nastupovali na vysokou školu. Státy používané v textu jako příklady jsou zvýrazněny: Louisiana plnou čarou, Michigan přerušovanou. Reziduální hodnota vznikne odečtením dlouhodobé průměrné míry nezaměstnanosti v daném státě a průměrné míry nezaměstnanosti v celé USA v daném roce od míry nezaměstnanosti naměřené v daném roce a státě (znázorněné na Grafu 1). Graf 2 ukazuje reziduální variaci v míře nezaměstnanosti, kterou používáme v našich odhadech.

K vysvětlení našeho přístupu použijme konkrétní příklad dvou států, Louisiany a Michiganu, zvýrazněných již na **Grafu 1**. Plná čára na **Grafu 2** ukazuje reziduální míru nezaměstnanosti v Louisianě. Jedná se o míru nezaměstnanosti v Louisianě v daném roce znázorněné na **Grafu 1**, po odečtení průměrné míry nezaměstnanosti v Louisianě za celé sledované období a celonárodní úrovně nezaměstnanosti v daném roce. Přerušovaná čára znázorňuje vývoj reziduální míry nezaměstnanosti v Michiganu. Zdůrazněny jsou právě tyto dva státy, protože mezi nimi byl za sledované období v reziduální míře nezaměstnanosti největší rozdíl. Bylo to v recesi v roce 2009 a rozdíl činil 6 procentních bodů.⁷

Průměrná výše míry nezaměstnanosti stejně jako průměrná výše ročních výdělků se může v Louisianě oproti Michiganu z nějakého důvodu dlouhodobě lišit. Stejně tak průměrný výdělek absolventů nastupujících na vysokou školu v roce 2009 mohl být na celonárodní úrovni odlišný od průměrného výdělku absolventů z ostatních ročníků, ale z jiného důvodu než kvůli ekonomickým podmínkám před nástupem na vysokou školu. Pokud bychom tyto možné důvody nebrali v úvahu, mohla by naše zjištění o vztahu míry nezaměstnanosti před zahájením vysokoškolského studia a budoucími výdělky absolventů odrážet pouze „náhodnou“ korelaci bez toho, že by mezi těmito proměnnými byl jakýkoliv vztah. Tato korelace by byla důsledkem působení nepozorovaných či nepozorovatelných dlouhodobých státních nebo současných celonárodních faktorů na obě proměnné zároveň. Při odhadování proto využíváme pouze již zmíněnou reziduální variaci těchto dvou proměnných, očištěnou od vlivu dlouhodobých státních a současných celonárodních faktorů pomocí fixních efektů.

Popis odhadovaného modelu

Při odhadech vlivu lokálních ekonomických podmínek před nástupem na vysokou školu na budoucí kariérní výsledky absolventů používáme regresní analýzu. Vysvětlujeme v ní výsledky pozorované v daném roce pomocí míry nezaměstnanosti ve státě, kde se absolvent narodil, měřené v době před jeho nástupem na vysokou školu. Regresní rovnice bere v úvahu odlišnosti mezi ročníky na celonárodní úrovni a mezi státy a roky, kdy jsou výsledky pozorovány, a to zahrnutím dvou typů již zmíněných fixních efektů. První je pro daný ročník absolventů podle roku nástupu na vysokou školu (v našem případě roku dovršení 18 let). Druhý typ je pro stát narození absolventa a rok, ve kterém pozorujeme

⁷ Později využíváme tohoto příkladu i při interpretaci našich odhadů a k výpočtu velikosti vlivu odlišných lokálních ekonomických podmínek před nástupem na vysokou školu v tomto roce v těchto dvou státech na rozdíl v budoucích průměrných výdělcích absolventů z těchto dvou států, kteří v té době zahájili své studium.

jeho kariérní výsledky. Tento přístup počítá s přítomností nepozorovaných či nepozorovatelných faktorů jak na úrovni státu narození a v roce pozorování výsledků, tak na úrovni kohort absolventů podle roku zahájení studia. Ignorování těchto faktorů by mohlo odhad vlivu lokální míry nezaměstnanosti na budoucí kariérní výsledky zkreslit.

Tento vliv tedy v naší analýze identifikujeme pouze pomocí ekonomických šoků vychylujících míru nezaměstnanosti od dlouhodobého průměru v daném státě narození či od celonárodního průměru v době před nástupem daného ročníku na vysokou školu. Tedy reziduální mírou nezaměstnanosti zobrazenou na **Grafu 2**. Těmito nečekanými výkyvy v lokálních ekonomických podmínkách pak vysvětlujeme odchylky průměrných výsledků daného ročníku absolventů z daného státu pozorovaných v daném roce šetření, od dlouhodobých průměrných výsledků v daném státě a průměrných výsledků tohoto ročníku na celonárodní úrovni pozorovaných v daném roce šetření. Vzhledem k tomu, že takto specifikovaný regresní model vyžaduje z přípustných alternativ nejméně silné předpoklady, volíme ho jako naši hlavní specifikaci. Zároveň ukazujeme, že zjištění z alternativních specifikací jsou podobné.

Budoucí kariérní výsledky absolventů měříme nejčastěji jako logaritmickou transformaci ročních výdělků pozorovaných v daném roce šetření. Ve všech modelech zohledňujeme také rasu a etnický původ absolventa. Modely odhadujeme pro ženy a muže zvlášť.

Při analýze různých mechanismů přidáváme do regresních modelů další charakteristiky, jako například obor studia, úroveň dosaženého terciálního vzdělání, stát současného bydliště či míru nezaměstnanosti při nástupu na trh práce po absolvování studia.

3 Vliv zahájení studia na vysoké škole v dobách recese na budoucí kariéru

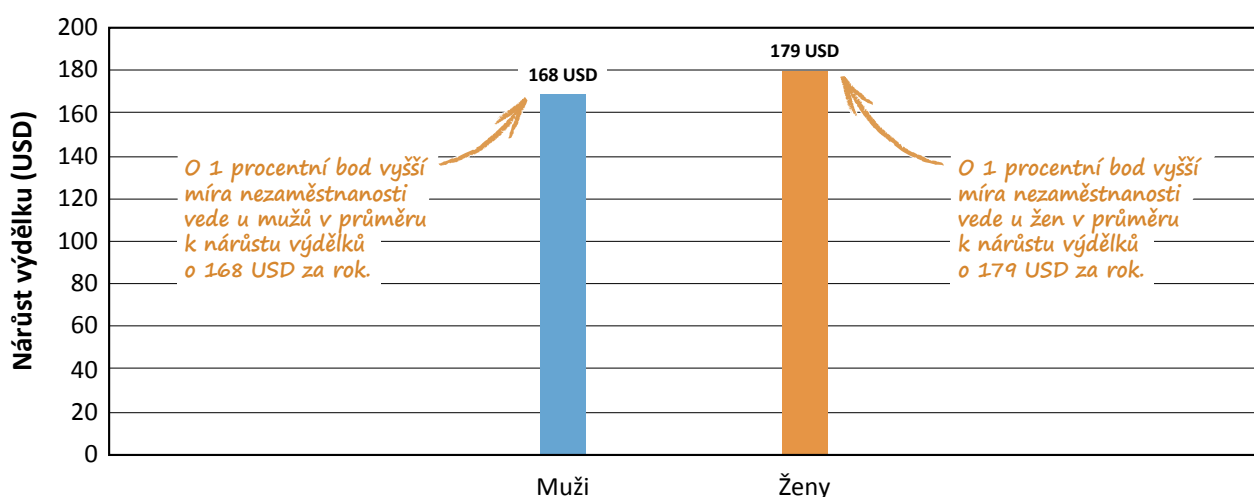
Na základě našeho zkoumání docházíme k poměrně jednoznačnému závěru, že absolventi vysokoškolského studia nastupující na školu v dobách recese, si později na trhu práce vedou lepe než absolventi začínající studium v době konjunktury. Toto zjištění není citlivé na zvolenou metodologii ani různé předpoklady, na kterých je analýza postavena.

Rozdíl ve výsledcích na trhu práce v závislosti na ekonomických podmínkách před nástupem na vysokou školu se projevuje jak ve výši budoucích výdělků, tak v míře zapojení do pracovního procesu. Všechny tyto efekty jsou dlouhodobé, lze je tedy pozorovat jak u čerstvých absolventů, tak v průběhu jejich kariéry.

Nástup na vysokou školu v dobách recese zvyšuje budoucí výdělky absolventů

Naše odhady jednoznačně prokazují, že lokální míra nezaměstnanosti před zahájením vysokoškolského studia v průměru zvyšuje absolventům budoucí roční výdělky. Konkrétně o 1 procentní bod vyšší míra nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu vede k růstu ročního výdělku v průměru o přibližně 0,35 % u žen a přibližně 0,21 % u mužů, což u žen s průměrným výdělkem odpovídá 179 dolarům a u mužů 168 dolarům za rok.⁸

Graf 3: Nárůst ročních výdělků v USD

Nárůst budoucích ročních výdělků způsobený o 1 procentní bod vyšší mírou nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu. Absolutní čísla odpovídají 0,21 procentní výdělkové výhodě u muže a 0,35 procentní u ženy s průměrnými ročními výdělků. U absolventů byl průměrný roční výdělek 82 111 USD, u absolventek 51 658 USD za rok. Výše výdělků odpovídá reálné hodnotě v roce 2009.

Vraťme se k příkladu dvou kohort nastupujících na vysokou školu v době recese v roce 2009 ve státech Louisiana a Michigan. Rozdíl ve výkyvu nezaměstnanosti od dlouhodobého státního průměru a celonárodního průměru v daném roce v Louisianě oproti Michiganu byl přibližně 6 procentních bodů. Budoucí absolventi pocházející z Louisiany tedy před nástupem na vysokou školu v roce 2009 zažili nečekaně výrazně horší ekonomické podmínky než budoucí absolventi nastupující na vysokou školu v tom samém roce pocházející z Michiganu. Tato počáteční nevýhoda před zahájením vysokoškolského studia přinesla podle našich odhadů absolventům z Louisiany oproti absolventům z Michiganu průměrnou výdělkovou prémii v hodnotě téměř 1 100 USD ročně.⁹

Jsou tyto vyšší roční výdělky způsobené spíše vyšší hodinovou mzdou, nebo větším množstvím odpracovaných týdnů a hodin?

⁸ Muži mají vyšší průměrné výdělky, proto rozdíl v absolutních částkách dodatečného výdělku je menší, než je rozdíl v nárůstu výdělků vyjádřeném procenty.

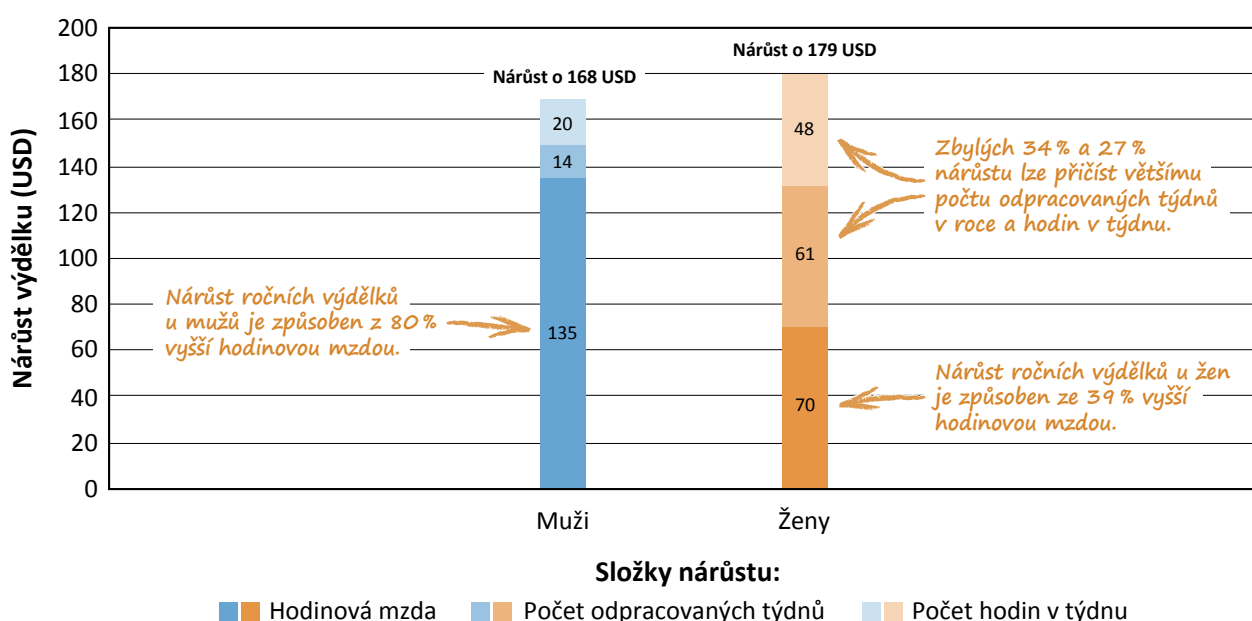
⁹ Průměrný roční výdělek absolventů se navýšil o 1 010 USD. U absolventek to byl v průměru nárůst o 1 076 USD.

Zatímco muži, kteří na vysokou školu nastupují v dobách recese, mají především vyšší hodinovou mzdu, ženy dosahují vyšších ročních výdělků jak vyšší hodinovou mzdou, tak intenzivnějším pracovním zapojením.

Konkrétní přínos jednotlivých složek ročních výdělků u mužů a žen je zobrazen v **Grafu 4**. U mužů tvoří vyšší hodinová mzda 80 % pozorované roční výdělkové premie. Dílčí odhady ukazují, že o 1 procentní bod vyšší nezaměstnanost před nástupem na vysokou školu vede k nárůstu hodinové mzdy o 0,16 %. Tvoří tedy více než tři čtvrtiny již zmiňovaného odhadu nárůstu ročních výdělků o 0,21 %. Díky vyšší hodinové mzdě vzrostou průměrné roční výdělků mužů o 135 USD. Zbývající část celkového průměrného ročního nárůstu lze připsat většímu počtu odpracovaných týdnů (nárůst o 14 USD) a většímu množství odpracovaných hodin týdně (nárůst o 20 USD).

U žen je pozorovaná roční výdělková premie důsledkem jak vyšší hodinové mzdy (39 % nárůstu), tak, téměř ve stejné míře, i důsledkem většího počtu odpracovaných týdnů v roce (34 % nárůstu) a většího počtu hodin práce za běžný týden (27 % nárůstu). Výše uvedený odhad nárůstu ročního výdělků o 0,35 % vyvolaný o 1 procentní bod vyšší mírou nezaměstnanosti lze tedy u žen připsat o 0,14 % vyšší hodinové mzdě, o 0,12 % více odpracovaným týdnům a o 0,09 % více odpracovaným hodinám. To odpovídá nárůstu průměrných ročních výdělků v důsledku těchto tří faktorů o 70 USD, 61 USD a 48 USD.

Graf 4: Nárůst ročních výdělků v USD podle složek

Nárůst budoucích ročních výdělků způsobený o 1 procentní bod vyšší mírou nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu, rozdělený na nárůst v hodinové mzdě, počtu odpracovaných týdnů v roce a průměrného počtu hodin týdně. Výše výdělků odpovídá reálné hodnotě v roce 2009.

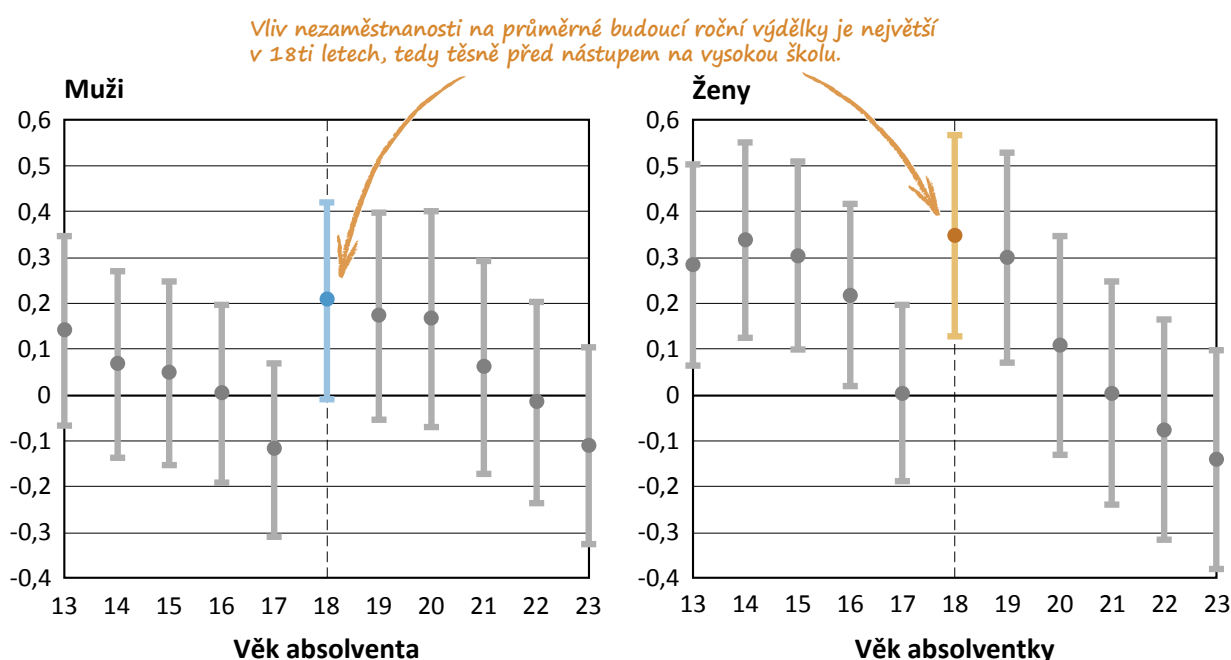
Nástup na vysokou školu v dobách recese zvyšuje zapojení absolventek na trhu práce

Nepříznivé ekonomické podmínky před nástupem na vysokou školu mají tedy pozitivní vliv i na intenzitu budoucího pracovního zapojení absolventů, a především absolventek, co se týče počtu odpracovaných týdnů v roce a hodin v týdnu. Zvyšují také pravděpodobnost, že nějaké zaměstnání vůbec vykonávají? Podíl zaměstnaných absolventů se s fázemi hospodářského cyklu před zahájením studia nemění. Podíl zaměstnaných absolventek se s mírou nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu skutečně zvyšuje. Konkrétně, o 1 procentní bod vyšší míra nezaměstnanosti před zahájením vysokoškolského studia zvyšuje pravděpodobnost, že absolventky v jakémkoliv okamžiku své budoucí kariéry pracují, o celých 12 procentních bodů. Negativní ekonomické podmínky před nástupem na vysokou školu u nich tedy zvyšují nejen hodinovou mzdu, počet odpracovaných týdnů a počet odpracovaných hodin, ale i míru zaměstnanosti.

Citlivost na okamžik měření lokálních ekonomických podmínek

Pro ověření robustnosti našich výsledků opakujeme naši analýzu i pro míru nezaměstnanosti měřenou v dalších letech před a po nástupu na vysokou školu. Výsledky nám zároveň odhalí, ve kterém věku absolventů má míra nezaměstnanosti na jejich budoucí výdělků největší vliv. **Graf 5** ukazuje vliv míry nezaměstnanosti ve věku 13–23 let, tedy v období pěti let před zahájením vysokoškolského studia a pěti let po zahájení. Grafy potvrzují, že míra nezaměstnanosti má největší a statisticky nejvýznamnější pozitivní vliv na budoucí roční výdělků absolventů i absolventek právě ve věku 18 let. To jest v okamžiku, kdy se většina z nich hlásí a nastupuje na vysokou školu. Body na ose Y odpovídající věku 18 let ukazují naše již výše diskutované odhady nárůstu ročních výdělků v důsledku vyšší míry nezaměstnanosti o 1 procentní bod. Jedná se o nárůst průměrných ročních výdělků o 0,21 % u mužů a o 0,35 % u žen. Je zajímavé, že u žen má podobně silný vliv na budoucí roční výdělků také míra nezaměstnanosti v několika předcházejících letech. U mužů je tento vliv nižší a statisticky nevýznamný. Pozitivní vliv na budoucí výdělků má u nich naopak ještě i míra nezaměstnanosti v prvních dvou letech studia. K postupnému přechodu pozitivního vlivu míry nezaměstnanosti před zahájením studia v negativní, i když statisticky nevýznamný, vliv po absolvování vysoké školy (ve věku 22–23) se vrátíme později při diskuzi „scarring effects“.

Graf 5: Vliv míry nezaměstnanosti ve věku 13–23 let na roční výdělky (v %)

Vliv o 1 procentní bod vyšší míry nezaměstnanosti ve věku kolem nástupu na vysokou školu na budoucí roční výdělky absolventů (v %). Intervaly měří míru statistické nejistoty odhadnutého vlivu. Odhadovaný skutečný vliv spadá do daného intervalu s pravděpodobností 95 %. Pokud interval protíná vodorovná čára v bodě nula na ose Y, je odhadovaný vliv statisticky nevýznamný.

4 Jak vysvětlit pozorovanou výdělkovou prémii?

Vybraný vzorek při nástupu na vysokou školu a při absolvování studia

Absolventi nastupující na vysokou školu v dobách recese by mohli mít, v porovnání s absolventy nastupujícími v době konjunktury, vyšší průměrné výdělky, pokud by v recesi na školu nastupovala pouze vybraná skupina těch lepších, například s nadprůměrnou produktivitou. Takovému užšímu výběru se říká „selekce“ a může k ní dojít už v okamžiku nástupu na vysokou školu. Pokud se v obdobích recese hlásí na vysokou školu pouze takový vybraný vzorek absolventů, budou mít nadprůměrné budoucí výdělky. Mohlo by k tomu docházet například proto, že horší studenti častěji pocházející ze znevýhodněného socioekono-mického prostředí si studium v dobách recese nemohou dovolit.

V našem výzkumu se díváme pouze na absolventy vysoké školy, tedy ty, kteří školu úspěšně dokončili. Vyšší výdělky absolventů mohou pak odrážet také užší výběr v průběhu studia. Pokud z ročníků nastupujících na vysokou školu v obdobích recese dostuduje pouze vybraná skupina těch nejschopnějších, zatímco z ročníků, které nastupují za lepších ekonomických podmínek, dostudují navíc i horší studenti s menší produktivitou, budou průměrné výdělky té první skupiny převyšovat průměrné výdělky té druhé. A to opět pouze

důsledkem selekce. Ani jedno z těchto dvou vysvětlení však naše data nepotvrdila. Vyšší míra nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu totiž jak počet nastupujících studentů, tak počet studentů, kteří na školu nastoupí a dostudují, zvyšuje, a nikoliv snižuje. Nejedná se tedy, alespoň co se velikosti týče, o nějaké úzce vybrané vzorky.

Vybraný vzorek při zapojení na trh práce po absolvování studia

Vyšší výdělky absolventů nastupujících na vysokou školu v dobách recese by mohly být také způsobeny tím, že z těchto ročníků po ukončení školy pracují jen ti nejspokladnější, tedy opět pouze vybraný vzorek. Pokud by byl mezi absolventy nastupujícími za lepší ekonomické situace větší podíl pracujících, včetně těch s nižší produktivitou, jejich průměrné roční výdělky by to oproti absolventům nastupujícím v dobách recese snižovalo. Jak už jsme zmínili, míra nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu však nemá podle našich zjištění na budoucí zapojení absolventů na trh práce vliv. U absolventek míru zaměstnanosti dokonce zvyšuje.

Nadprůměrné kariérní výsledky nadprůměrně velkých ročníků absolventů. Paradox?

Absolventů, kteří začínají studovat vysokou školu v dobách recese a kteří mají nenulové výdělky, je tedy stejně nebo spíše více než těch, kteří začínají studovat v době konjunktury. Nejedná se tedy o nějaký vybraný vzorek těch lepších. Je jich naopak víc. Jsou mezi nimi tedy pravděpodobně navíc i absolventi s horšími schopnostmi, takzvaní marginální studenti. Tedy ti, jejichž výdělky u ročníků absolventů nastupujících v době konjunktury vůbec nepozorujeme, protože buď na vysokou školu vůbec nenastoupili, nedokončili ji, nebo pak nenašli zaměstnání. Tato skutečnost by ale měla průměrné výdělky absolventů nastupujících na vysokou školu v obdobích recese snižovat. Jak tedy vysvětlit paradox, že u těchto ročníků pozorujeme v průměru výdělkovou prémii?

Výběr studijních oborů a další investice do vzdělání

Předchozí výzkum¹⁰ ukazuje, že si studenti vysoké školy v obdobích recese vybírají obory, které slibují lukrativnější zaměstnání. Jiné studie zjistily, že vyšší míra nezaměstnanosti v době absolvování bakalářského studia zvyšuje podíl studentů, kteří se zapíší k navazu-

¹⁰ Jedná se o výzkum z USA, kde si většina studentů, kromě speciálních oborů, jako je medicína, vybírá obor teprve v průběhu všeobecného bakalářského studia jako kombinaci předmětů, které si zapíše a absolvuje.

jícímu magisterskému studiu. Je možné, že absolventi nastupující na vysokou školu v dobách recese si častěji vybírají obory, které nabízejí jistější a lépe placená zaměstnání. Stejně tak může jejich zkušenost s recesí před nástupem na vysokou školu vést k tomu, že po získání bakalářského titulu častěji investují do svého lidského kapitálu studiem magisterských a doktorských programů. Zajistí si tím vyšší šance na stabilnější pracovní uplatnění s lepším finančním ohodnocením. Výběr lukrativnějších oborů či větší investice do vzdělání v podobě navazujícího studia by pak mohly vysvětlit jejich výdělkovou prémii.

Ani pro tato zdůvodnění však ve svých datech nenacházíme téměř žádné důkazy. Odlišná skladba studovaných oborů dokáže vysvětlit jen 10 % zjištěného rozdílu v průměrných výdělích ročníků nastupujících v různých fázích hospodářského cyklu. Průměrná úroveň dosaženého vysokoškolského vzdělání není ovlivněna ekonomickými podmínkami před nástupem na vysokou školu, a nemá tedy na pozorovaný výdělkový rozdíl vůbec žádný vliv.

Ekonomická situace při vstupu absolventů na pracovní trh

Absolventi vysokých škol, kteří nastupují na pracovní trh v dobách recese, mají výrazně nižší příjmy než absolventi, kteří si hledají práci v době konjunktury. Tyto již zmiňované a v předchozím výzkumu bohatě dokumentované „scarring effects“ trvale ovlivňují budoucí příjmy. Je možné, že absolventi začínající svá studia v době vysoké nezaměstnanosti vstupují po jejich dokončení na trh práce naopak častěji za příznivějších ekonomických podmínek. To by pak mohlo vysvětlit jejich nadprůměrné budoucí výdělky.

„Scarring effects“ špatné ekonomické situace v době dokončení studia na budoucí výdělky absolventů pozorujeme také v naší analýze. Lokální míra nezaměstnanosti v období, kdy absolventi většinou získávají bakalářský titul a vstupují na trh práce, jejich budoucí výdělky snižuje. Negativní, i když statisticky nevýznamný vliv nezaměstnanosti ve věku 23–24 let je patrný i na **Grafu 5**. Zároveň v datech nenacházíme ani příliš úzkou souvislost mezi ekonomickými podmínkami před nástupem ke studiu a v době jeho ukončení.

Naše odhady pozitivního vlivu míry nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu (tedy ve věku 18) zůstávají neměnné, i když bereme v úvahu také ekonomickou situaci při vstupu na trh práce.¹¹ Vyšší míra nezaměstnanosti před zahájením studia tedy vede

¹¹ Pro zohlednění „scarring effects“ přidáváme do odhadovaného modelu také míru nezaměstnanosti v roce nástupu absolventa na trh práce po dokončení studia. Jelikož tento rok v datech nepozorujeme, používáme podobně jako předchozí výzkum standardní délku studia odpovídající nejvyššímu ukončenému vzdělání. Předpokládáme tedy, že absolventi pouze s bakalářským titulem vstupují na trh práce 4 roky po zahájení svého studia. U absolventů s magisterským titulem je to 6 let, u absolventů s doktorským titulem 8 let.

ke zjištěné budoucí výdělkové prémii i v případě, kdy porovnáváme mezi sebou ročníky absolventů, kteří vstupují na trh práce ve stejné fázi hospodářského cyklu a čelí tedy stejným „scarring effects“. Ani přívětivější ekonomické podmínky při nástupu na trh práce tedy nedokážou tuto výdělkovou prémii objasnit.

Volba regionu při hledání zaměstnání

Jediný faktor, který dokáže vysvětlit alespoň část nadprůměrných výdělků absolventů nastupujících na vysokou školu v obdobích recese, je volba regionu, do kterého se stěhují za prací. Absolventi nastupující ke studiu v době hospodářského poklesu totiž v budoucnu častěji pracují ve státech s vyššími průměrnými výdělky než absolventi nastupující ke studiu v době hospodářského růstu. Zohlednění státu, ve kterém absolventi pracují, dokáže vysvětlit až 30 % rozdílu ve výdělciích souvisejícího s odlišnou fází hospodářského cyklu na začátku studia. Bereme-li v odhadovaném modelu v úvahu stát, ve kterém absolvent pracuje, vede o 1 procentní bod vyšší míra nezaměstnanosti před nástupem na školu pouze k 0,17 % nárůstu (oproti 0,21 %) budoucích ročních výdělků u mužů a k 0,29 % nárůstu (oproti 0,35 %) u žen. Tedy 29 USD ze zjištěné celkové výdělkové premie ve výši 168 USD za rok u mužů a 71 USD ze zjištěné celkové výdělkové premie 179 USD za rok u žen při průměrném mužském a ženském platu lze vysvětlit tím, že absolventi a absolventky nastupující na vysokou školu v dobách recese pracují po dostudování ve státech s vyššími průměrnými výdělky.

Zvýšené úsilí jako možný hlavní mechanismus

Dosud jsme s našimi daty testovali řadu různých možných vysvětlení nadprůměrných budoucích výdělků absolventů nastupujících na vysokou školu v obdobích recese. Přesto zůstává velká část této výdělkové premie neobjasněna. Přicházíme proto s další hypotézou, kterou však se stávajícími daty nejsme schopni ověřit.

Období rané dospělosti po ukončení střední školy představuje rozhodující fázi lidského života. Psychologie hovoří o takzvaných „vnímavých“ letech (impressionable years), kdy se nové zážitky a zkušenosti do člověka hluboko zapisují. Tyto rané vjemy formují charakter mladého člověka a ovlivňují jeho budoucí životní postoje a volby. Období recese může představovat v životě mladého člověka silnou zkušenost. Může mít přímý dopad na finanční situaci v jeho rodině, pokud například jeho rodiče ztratí zaměstnání či část příjmu, nebo na jeho přátele či spolužáky, kteří po dokončení školy nemohou najít

práci. Stejně tak si o dopadech vysoké nezaměstnanosti ve svém regionu může přechít ve zprávách či na sociálních sítích. Tyto zkušenosti pak mohou nejen přispět k rozhodnutí pokračovat ve studiu na vysoké škole, ale také ovlivnit úsilí, které daný člověk do studia vkládá, jako například pracovní kázeň nebo cílevědomost.

Zvýšené úsilí vyvolané recesí jako příčina budoucích nadprůměrných výdělků je v souladu s již uvedenými zjištěními předchozího výzkumu. Tedy s tím, že mladí lidé dávají v období vysoké nezaměstnanosti přednost studijním oborům, které vedou k vyšším budoucím výdělkům. Při volbě zaměstnání také kladou větší důraz na finanční ohodnocení.

Větší úsilí absolventů a absolventek, kteří mají v rané dospělosti, tedy před nástupem na vysokou školu, zkušenost s vyšší nezaměstnaností, je také konzistentní s našimi výsledky. Pozorujeme u nich v průměru vyšší budoucí roční výdělky i hodinovou mzdu. Absolventky navíc vykazují také vyšší míru zaměstnanosti a větší pracovní nasazení v podobě odpracovaných týdnů a hodin. To může být důsledkem zvýšeného úsilí i konkrétního nastavení životních hodnot. Tedy větším důrazem na finanční ohodnocení než na jiné aspekty zaměstnání. Oboje je v souladu s našimi dílčími výsledky. Absolventi i absolventky nastupující na vysokou školu v dobách recese si častěji volí lukrativnější obory studia, a především si pak hledají a vykonávají zaměstnání v oblastech s vyššími průměrnými výdělků.

Podobná zjištění potvrdil už náš předchozí výzkum (Bičáková a kol. 2021) zaměřený na absolventy ve Velké Británii. Naše analýza sice vyžadovala metodologicky více restriktivní předpoklady než zde, ale bohatší data nám tehdy umožnila odhalit další skutečnosti podporující naši hypotézu zvýšeného úsilí. U absolventů nastupujících na vysokou školu v obdobích recese jsme totiž pozorovali nejen nadprůměrné budoucí výdělky, ale také lepší studijní výsledky během vysokoškolského studia.

Bylo zajímavé, že nadprůměrné výdělky těchto absolventů nešlo vysvětlit jen jejich lepším prospěchem na vysoké škole. Vliv období recese před nástupem na vysokou školu měl značný pozitivní vliv na budoucí výdělky i při porovnávání studentů se stejným prospěchem. Znamená to, že studenti díky vyššímu úsilí během studia pravděpodobně získávají kromě lepších známek i další schopnosti a dovednosti nad rámec známkové látky, jako je například organizace práce, efektivita, pečlivost či přesnost. Stejně tak si v důsledku vyššího úsilí pravděpodobně lépe osvojují i více měkkých dovedností, jako je komunikace, schopnost kooperace či řešení problémů. Všechny tyto kompetence následně

mohou zvyšovat atraktivitu a produktivitu těchto absolventů na trhu práce, a tudíž také vést k pozorované výdělkové prémii.

Na závěr ještě dodejme, že absolventi nastupující na vysokou školu v obdobích recese nemusí vynakládat vyšší úsilí pouze kvůli své zkušenosti s dopady nepříznivých ekonomických podmínek před zahájením studia. Existují ještě dvě alternativní vysvětlení, proč nepříznivá fáze cyklu před nástupem na vysokou školu může zvyšovat úsilí absolventů v průběhu studia. Jedním je větší konkurence v ročníku, jelikož v dobách recese se na vysokou školu hlásí a nastupuje více studentů než v době konjunktury. Druhým je méně příležitostí k práci na částečný úvazek při studiu. Ta má totiž často negativní dopad na prospěch a kvalitu získaného vzdělání. Omezená nabídka pracovních příležitostí v dobách recese snižuje pravděpodobnost, že studenti při škole pracují. Mohou tedy věnovat více úsilí studiu.

5 Český kontext

Obdobná analýza na českých datech dosud nebyla provedena. Dala by se ale realizovat, pokud by byl k dispozici dostatečně velký průřezový vzorek individuální dat obsahující následující informace: rok nástupu na vysokou školu nebo jejího ukončení (lze případně nahradit rokem, kdy bylo absolventovi 18), úroveň dosaženého vzdělání, věk, pohlaví a současný výdělek. Muselo by se také jednat o dostatečný počet ročníků podle roku nástupu k VŠ studiu, tedy alespoň za posledních 30 let.¹² Ekonomická situace by se dala měřit agregátní mírou nezaměstnanosti na úrovni České republiky. Ke zkoumání mechanismů by byly potřeba další informace, jako například obor vzdělání.

Taková analýza by ovšem využívala pouze variaci v ekonomických podmínkách před nástupem na vysokou školu na agregátní úrovni v čase. Nebrala by tak v úvahu, že jednotlivé ročníky se mohou lišit také jinými faktory než jen rozdílnou ekonomickou situací před nástupem na vysokou školu. Vyžadovala by tudíž výrazně silnější předpoklady o podobnosti zkoumaných ročníků než analýza na datech z USA předkládaná zde.

¹² Vzhledem k tomu, že za komunistické éry byla zcela odlišná struktura ekonomiky i trhu práce a oficiální nezaměstnanost byla rovna nule, považujeme za rozumné se zaměřit pouze na období po roce 1989. Vhodná by byla například data z Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Ta ale neobsahují informace o příjmech a výdělích. Analýza by se tedy musela soustředit pouze na pravděpodobnost, že absolvent pracuje, případně na jiné charakteristiky jeho zaměstnání.

Přesně replikovat tuto studii by znamenalo využít při odhadování vlivu ekonomických podmínek před nástupem na vysokou školu jak výkyvů míry nezaměstnanosti v čase, tak rozdílů mezi regiony. Data by tedy musela ještě obsahovat informace o kraji nebo okrese, ve kterém absolvent žil v době nástupu na vysokou školu nebo alespoň, kde se narodil. Analýza by pak využívala variaci v odchylkách lokální míry nezaměstnanosti od dlouhodobých regionálních průměrů a od agregátní úrovně v daném roce. Není však úplně zřejmé, co je v Česku z hlediska ekonomických podmínek před nástupem na vysokou školu pro studenty relevantní geografickou jednotkou. Zda celá česká ekonomika, jen kraj či pouze okres. Proveditelnost této analýzy by navíc vyžadovala dostatečnou variaci ve výkyvech v míře nezaměstnanosti přes zvolené regiony a v čase.

Institucionální odlišnosti Česko vs. USA: Jaký vliv čekat u nás?

V České republice je velká většina vysokých škol veřejných. S výjimkou programů nabízených v cizím jazyce, a to především zahraničním studentům, se na nich neplatí školné. V USA je naopak cena bakalářského studia vysoká a studenti si běžně berou značné studentské půjčky, aby náklady spojené se studiem pokryli. Půjčky pak po ukončení školy splácejí. Kvůli školnému jsou náklady na vysokoškolské vzdělání v USA podstatně vyšší než v Česku. Přitom poměr výdělků vysokoškolsky a středoškolsky vzdělaných je v Česku téměř tak vysoký jako v USA.¹³

Když se absolventi středních škol rozhodují, zda půjdou na vysokou školu, porovnávají ušlý zisk s výhodami absolvování vysoké školy. Ušlý zisk plyne z toho, že po dobu studia přicházejí o výdělky, které by získali, kdyby místo na vysokou školu nastoupili do zaměstnání. Jeho velikost je ovlivněna aktuálními nabídkami zaměstnání na trhu práce. Čistý zisk z rozhodnutí vysokou školu vystudovat plyne z budoucího výdělkového bonusu za vysokoškolský titul, po odečtení přímých nákladů na studium v podobě školného. Vzhledem k nulovému školnému je tedy pro české středoškoláky vysokoškolské studium relativně atraktivnější než pro americké. Volit studium na vysoké škole jako alternativu ke vstupu na trh práce v dobách recese, kdy kvalita i výdělky nabízené práce klesají a je složitější si najít adekvátní zaměstnání, je v Česku díky absenci školného tedy snazší. Očekávali bychom proto, že míra nezaměstnanosti bude zájem o vysokoškolské studium v Česku zvyšovat ještě více než v USA.

¹³ Jak ukazuje například IDEA studie

Zda čeští vysokoškolští absolventi nastupující na vysokou školu za horších ekonomických podmínek budou mít také vyšší budoucí výdělky, je empirická otázka, nad kterou lze bez analýzy podobné této na českých datech pouze spekulovat. Lze se však zamyslet nad mechanismy, které by mohly vést k vyšším budoucím průměrným výdělkům pozorovaným u absolventů v USA také v českém kontextu.

- Větší konkurence během studia uvnitř početnějších ročníků i zkušenost s recesí ve „vnímavém“ období života by i v Česku mohly u studentů vyvolat zvýšené úsilí odměněné vyššími budoucími výdělky.
- Početnější ročníky však také zahrnují větší podíl již zmiňovaných marginálních studentů, tedy těch, kteří mají spíše podprůměrné schopnosti. Pokud by byl podíl těchto studentů nastupujících na vysokou školu v dobách recese v Česku vyšší, průměrné budoucí výdělky absolventů těchto ročníků by to naopak snižovalo. Stejně tak mohou mít školy v obdobích recese méně prostředků nebo také méně prostředků na studenta, vzhledem k většímu počtu studentů. To se může odrážet na kvalitě výuky, vést k nižší průměrné produktivitě absolventů, a tedy i výdělkům. Tyto mechanismy se mohou v Česku projevit i přesto, že v USA jejich dopady nepozorujeme.
- Míra nedokončování vysokoškolského studia je v Česku, asi také vzhledem k absenci školného, vyšší než v Americe, kde studenty k dostudování motivují vysoké studentské půjčky. Zda v Česku z ročníků nastupujících na vysokou školu v dobách recese dostuduje větší, či menší podíl studentů, je opět otevřená otázka. Pokud by pravděpodobnost dostudování v těchto ročnících byla vyšší, a titul by v nich získávali i méně schopní studenti, průměrné budoucí výdělky absolventů by to opět snižovalo. V naší analýze z USA ani tento mechanismus nepřevládá.
- Vliv období recese před nástupem na vysokou školu na zaměstnanost budoucích absolventů lze v Česku očekávat podobný jako v USA. Míra zaměstnanosti u vysokoškolsky vzdělaných mužů je u nás stejně jako v USA dlouhodobě velmi vysoká. Ekonomické podmínky před nástupem na vysokou školu na ni pravděpodobně také nebudou mít žádný dopad. Případné rozdíly ve výši průměrných výdělků jednotlivých ročníků pak nebudou způsobeny rozdíly v podílu pracujících absolventů, u kterých výdělky pozorujeme.

- Zaměstnanost vysokoškolsky vzdělaných žen je v Česku obecně dlouhodobě vyšší než v USA. V tomto ohledu jsou tedy podobnější českým mužům. Pozorovaný pozitivní vliv míry nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu na zaměstnanost absolventek v USA proto u českých absolventek spíše neočekáváme.
- Výjimkou je zaměstnanost vysokoškolsky vzdělaných žen s dětmi do 3 let. Ta je v Česku naopak podstatně nižší než jinde.¹⁴ Pokud období recese před začátkem studia vede ke zvýšenému úsilí, mohly by se české absolventky z těchto ročníků po porodu vracet na trh práce v průměru dříve. To by mohlo zvýšit zaměstnanost v této demografické skupině. Vliv na průměrné výdělky je zde ale opět nejednoznačný. Matky, jejichž zaměstnanost díky dřívějšímu návratu z rodičovské dovolené možná naroste, budou mít pravděpodobně nižší výdělky než matky, které zůstávají s dítětem doma kratší dobu bez ohledu na ekonomické podmínky, za kterých nastupovaly na vysokou školu. Průměrné výdělky tak mohou v této skupině klesnout.
- Vyšší míra nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu by zároveň mohla vést v Česku také k tomu, že by si absolventky více cenily svých investic do vzdělání a přikládaly větší důraz na kariérní postup s dostatečným finančním ohodnocením. To by mohlo mít za následek také snížení či odkládání fertility, které by jejich budoucí průměrné výdělky naopak zvyšovalo.
- Česko a USA se také výrazně liší v tom, kdy a jak si studenti volí své zaměření. Uchazeči o vysokoškolské studium si v Česku volí obor už v okamžiku, kdy se na školu hlásí. V USA si studenti obor, pokud se nejedná o nějakou velmi specializovanou profesi, jako je třeba lékařství, volí až v průběhu bakalářského studia, a to skladbou jednotlivých kurzů, do kterých se zapisují. K finální oborové profilaci tak vlastně dochází až ve třetím ročníku. Studenti v USA proto mohou při volbě oboru snadněji reagovat na změnu ekonomických podmínek také v průběhu studia. Oproti tomu v Česku lze případný vliv ekonomické situace na volbu oboru studia očekávat pouze v okamžiku podávání přihlášek na vysokou školu.

¹⁴ Včetně USA, kde mají naopak jednu z nejkratších mateřských a rodičovských dovolených vůbec.

- Vliv ekonomických podmínek v době dokončení studia a vstupu na trh práce na výdělků a kvalitu prvního zaměstnání absolventů bude i v Česku, podobně jako v USA, zásadní a dlouhodobý. Vzhledem k absenci školného je však pravděpodobné, že čeští studenti mají o něco větší flexibilitu v délce studia.¹⁵ Mají tedy do jisté míry možnost načasovat si dokončení studia tak, aby vstupovali na trh práce za příznivější situace.
- Téměř třetinu nadprůměrných výdělků absolventů nastupujících v době vysoké nezaměstnanosti lze v naší analýze vysvětlit tím, že častěji pracují ve státech s vyššími průměrnými výdělky. V Česku je mobilita zaměstnanců stále ještě velmi nízká, omezená také nepružným trhem s bydlením. Lidé nejsou ochotni se za lépe placeným zaměstnáním stěhovat či dojíždět.¹⁶ Tento mechanismus se v Česku tedy pravděpodobně neprojeví. I tak si lze ale v principu představit, že v důsledku vlivu období recese před nástupem na vysokou školu budou preference a úsilí absolventů častěji směřovat k hledání zaměstnání v oblastech s vysokými výdělky, tedy v Praze a velkých městech, a to i za cenu méně kvalitního bydlení či třeba méně naplňujícího, ale více finančně ohodnoceného zaměstnání. Jelikož nejdůležitější vysoké školy u nás se nacházejí právě ve velkých městech, budou se absolventi možná o to více snažit najít zaměstnání tam, kde studovali.

I přes zmíněné institucionální rozdíly lze očekávat, že mechanismy, které přispívají k vyšším výdělkům absolventů nastupujících v obdobích recese v USA, budou podobně působit i u nás. Diskutovali jsme ale také řadu možných mechanismů, které mohou průměrné výdělky těchto absolventů naopak snižovat. Které mechanismy v Česku převažují a zda tedy čeští absolventi nastupující na vysokou školu v dobách recese mají také výdělkovou prémii, lze ověřit pouze empiricky analýzou podobnou této.

¹⁵ Na některých školách je přílišné prodlužování studia již zpoplatněno nebo jinak znevýhodněno, ale školné je stále nesrovnatelně nižší než v USA.

¹⁶ Odkaz: [👉](#)

Vývoj posledních let a výhled do budoucna

Zamysleme se nakonec nad relevancí naší studie pro vývoj v České republice během posledních několika let. Pandemie COVID-19 měla bezprecedentní zdravotní a ekonomické důsledky po celém světě. Míra nezaměstnanosti v České republice vzrostla o 50 % (nárůst o 1,5 p.b. ze 3 na 4,5 %). Přestože se stále jedná v rámci zemí EU o velmi nízkou úroveň nezaměstnanosti, je to výrazný nárůst za poměrně krátkou dobu. V letech 2020 a 2021 také vzrostl počet studentů zapsaných na vysoké školy. Investice do lidského kapitálu byly tedy v tomto období proti-cyklické i v českém prostředí. Jelikož tehdy na vysokou školu nastupující ročníky stále ještě studují, na jejich kariérní výsledky je třeba ještě vyčkat. Zjištění této studie o výdělkové prémii absolventů nastupujících na vysokou školu v dobách recese jim tedy přinášejí svým způsobem dobrou zprávu.

Je však důležité zdůraznit, že naše analýza situace v USA používá data z doby před pandemií COVID-19, a tím pádem nezohledňuje mnoho dalších faktorů specifických právě pro toto období. Ročníky, které nastoupily na vysokou školu za nepříznivé ekonomické situace během pandemie, čelily během studia značně nestandardním podmínkám. Dočasná přerušení výuky kvůli uzavírkám škol a online vzdělávání zhoršovaly kvalitu výuky. Úlevy v podobě dodatečných zkouškových termínů, rušení zkoušek či prodlužování maximální doby studia se naopak snažily negativní dopady pandemie kompenzovat, a mohly tak například zvýšit podíl studentů, kteří školu úspěšně ukončí. Tyto faktory ovlivní jak kvalitu studia, tak průměrnou produktivitu absolventů. Budoucí kariérní výsledky těchto ročníků v porovnání s jinými ročníky jsou tedy, i přes pozitivnější vyhlídky vyplývající ze zjištění této studie, zcela nejednoznačné. Případný vliv míry nezaměstnanosti před nástupem na vysokou školu na vynaložené úsilí při studiu či během následné kariéry může být u těchto ročníků také významně pozměněn přímými dopady pandemie na preference, rozhodování i duševní zdraví absolventů.

Reference

Bičáková, A., Cortes, G. M., & Mazza, J. (2021). Caught in the cycle: Economic conditions at enrolment and labour market outcomes of college graduates. *The Economic Journal*, 131(638), 2383-2412.

Bičáková, A., Cortes, G. M., & Mazza, J. (2023). Make your own luck: The wage gains from starting college in a bad economy. *Labour Economics*, 84, 102411.

Příloha

Popis zdrojových dat¹⁷

Tato studie používá data z šetření American Community Survey (ACS) z let 2009–2019. Jedná se o průřezová data tvořená reprezentativními vzorky americké populace. Zaměřujeme se na absolventy bakalářského studia narozené v USA. Pozorujeme jejich kariérní výsledky na trhu práce v roce, kdy proběhlo dané šetření. Naše data tedy sestávají z 39 ročníků absolventů, kteří zahájili studium v letech 1976–2014 a jejichž kariérní výsledky pozorujeme v období 2009–2019.¹⁸

Nejstarší ročník absolventů nastupujících ke studiu v roce 1976 tudíž v datech pozorujeme až v roce 2009, tedy 33 let po zahájení vysokoškolského studia. U mladších ročníků pozorujeme výsledky na trhu práce naopak v první fázi kariéry, od okamžiku absolvování vysokoškolského studia. Poslední ročník nastupující na školu v roce 2014 pozorujeme pouze po dobu 2 let od absolvování. Kariérní výsledky měříme především pomocí ročních výdělků. V některých analýzách se díváme podrobněji také na jednotlivé komponenty ročních výdělků: výši hodinové mzdy, počet odpracovaných týdnů v roce a průměrný počet odpracovaných hodin v týdnu.¹⁹

Naše data obsahují informace o 1 670 797 mužích a 1 924 219 ženách, kteří v období 1976–2014 nastoupili k vysokoškolskému studiu a úspěšně ho dokončili. V doplňujících analýzách, kde se zaměřujeme na pravděpodobnost nástupu na vysokou školu a pravděpodobnost jejího dokončení, využíváme vzorků za celé populační ročníky, tedy všech, kteří v šetřeních v ACS z let 2009–2019 dovršili alespoň 22 let. Tato data se pak skládají ze vzorku 6 208 917 mužů a 6 291 407 žen.

ACS data neobsahují informaci o tom, v jakém státě v USA absolvent žil před nástupem na vysokou školu. Lokální ekonomické podmínky před zahájením vysokoškolského studia jsou proto měřeny pomocí roční míry nezaměstnanosti²⁰ ve státě, ve kterém se absolvent narodil. Ten se nemusí shodovat se státem, odkud se absolvent k vysokoškolskému studiu

¹⁷ Detailní popis dat a definice proměnných jsou uvedeny v původním článku (Bičáková a kol. 2023), ke kterému jsou také k dispozici přesné odkazy na datové zdroje a soubor programů ve statistickém softwaru STATA, které byly v původní analýze použity („replication package“) [↗](#)

¹⁸ Jelikož data neobsahují rok nástupu na vysokou školu, předpokládáme, podobně jako předchozí výzkum, že absolventi středních škol bezprostředně pokračují ve studiu na vysoké škole, a měříme tedy lokální ekonomické podmínky v roce, kdy jim bylo 18.

¹⁹ Nominální hodnoty výdělků jsou převedené na jejich reálnou hodnotu v USD v roce 2009.

²⁰ Roční míra nezaměstnanosti na úrovni států USA v období 1976–2014 je získaná z oficiálních statistik nezaměstnanosti dostupných na webové stránce U.S. Bureau of Labor Statistics [↗](#)

hlásí. Domníváme se však, že místo narození, kde s jistou pravděpodobností stále ještě žijí absolventovi rodiče, kteří mohou být nepříznivými ekonomickými podmínkami také negativně ovlivnění, je pro absolventovu zkušenost s hospodářským poklesem možná ještě důležitější než místo bydliště před nástupem na vysokou školu.

Předchozí studie IDEA

2025

Emisní povolenky: návrh mechanismu bránícímu neúnosnému nárůstu cen.

Tomáš Protivínský, Silvester van Koten, září 2025 [➤](#)

Mezinárodní bibliometrické srovnání výzkumu Akademie věd České republiky.

Štěpán Jurajda, Daniel Münich, Taras Hrendaš, září 2025 [➤](#)

Platy učitelů v roce 2024 a výhled: na horské dráze. Daniel Münich, Vladimír Smolka, červen 2025 [➤](#)

Co (ne)víme o žácích s kvantitativním nadáním? Česko v mezinárodním srovnání.

Miroslava Federičová, Alena Bičáková, květen 2025 [➤](#)

Srovnání platů a mezd v České republice: větší problém než se zdá. Pavla Bolková,

Pavla Doleželová, Štěpán Jurajda, Pavel Mrázek, Daniel Münich, duben 2025 [➤](#)

Částečné úvazky: v Česku vzácné zboží. Jakub Grossmann, Daniel Münich, únor 2025 [➤](#)

Od nutnosti k nové realitě: práce z domova po pandemii covid-19. Alena Bičáková,

Klára Kalíšková, leden 2025 [➤](#)

2024

TALENT: kritický přehled odborné literatury na téma nadání. Miroslava Federičová,

Tomáš Protivínský, Eva Peňázová, prosinec 2024 [➤](#)

Veřejná podpora míst ve školách se stále vyplatí: analýza výnosů a nákladů.

Klára Kalíšková, Daniel Münich, Jiří Slabý, listopad 2024 [➤](#)

Jaké inovativní firmy (ne)čerpají veřejnou podporu na inovace? Martin Srholec,

říjen 2024 [➤](#)

Krajské rozpočty pod drobnohledem: odkud mají příjmy, na co jdou výdaje a co přinese

změna RUD. Petr Janský, Daniel Kolář, září 2024 [➤](#)

Platy učitelů v roce 2023 a výhled: jízda z kopce. Daniel Münich, Vladimír Smolka,

červen 2024 [➤](#)

Reforma veřejných zakázek s jedinou nabídkou: více konkurence, nižší cena.

Vítězslav Titl, červen 2024 [➤](#)

(Ne)zájem žáků o učitelskou profesi: mezinárodní srovnání. Miroslava Federičová,

březen 2024 [➤](#)

Analýza příjmů státního rozpočtu 2024 ve světle předkrizového roku 2019. Petr Janský,

Daniel Kolář, březen 2024 [➤](#)

2023

Analýza výdajů státního rozpočtu 2024 ve světle předkrizového roku 2019. Petr Janský, Daniel Kolář, listopad 2023 ➤

Přijímačky na střední školy: promyšlený mechanismus nebo velká národní loterie? Tomáš Protivínský, říjen 2023 ➤

Máme příliš mnoho vysokoškoláků? Co lze vyčíst z celoživotních mzdových profilů. Taras Hrendash, Štěpán Jurajda, Daniel Münich, Pavla Doleželová, Pavel Mrázek, listopad 2023 ➤

Platy učitelů v roce 2022 a výhled: cesta z propasti a zase zpět. Daniel Münich, Vladimír Smolka, září 2023 ➤

Dopady exekucí a nezaměstnanosti na podporu krajní pravice, levice a populismu v České republice v letech 2001–2017. Jakub Grossmann, Štěpán Jurajda, Lucie Zapletalová, září 2023 ➤

Kdo je nejvíce zasažen růstem cen? Rozdíly v inflaci pro různé domácnosti 2020–2023. Petr Janský, Daniel Kolář, Marek Šedivý, červenec 2023 ➤

Platy ředitelů škol: dlouho ve stínu pozornosti. Václav Korbel, Daniel Münich, Vladimír Smolka, červen 2023 ➤

Rozdíly nákladnosti vysokoškolského výzkumu mezi vědními oblastmi: Jak moc se liší od „KENŮ“ ve výuce? Martin Srholec, červen 2023 ➤

Are Subsidies to Business R&D Effective? Regression Discontinuity Evidence from the TA CR ALFA Programme. Matěj Bajgar, Martin Srholec, květen 2023 ➤

Generace X a Y očima dat: Když byli rodiče mladí jako my. Eva Peňázová, Michal Šoltés, květen 2023 ➤

(Ne)zvyšování sociálních dávek v letech 2012–2023: přehled. Petr Janský, Daniel Kolář, duben 2023 ➤

Snížila by větší bytová výstavba cenový růst nemovitostí v letech 2013–2021? Pravděpodobně ne. Roman Šustek, Lucie Zapletalová, březen 2023 ➤

Vývoj postojů české veřejnosti k válečným uprchlíkům z Ukrajiny. Daniel Münich, Tomáš Protivínský, únor 2023 ➤

Pandemie a očekávání rodičů ohledně návratnosti investic do vzdělávání dětí. Václav Korbel, únor 2023 ➤

Ruce a mozky českých žen stále nevyužity. Jakub Grossmann, Daniel Münich, leden 2023 ➤

2022

Vliv zvýšení rodičovského příspěvku na participaci žen na trhu práce. Jakub Grossmann, Filip Pertold, Michal Šoltés, Matěj Šarboch, Lucie Zapletalová, listopad 2022 ➤

Nárůst cen energií a zvýšení příspěvku na bydlení v lednu 2022: Pomohlo to? Filip Pertold, Petr Pleticha, září 2022 ➤

Platy učitelů v roce 2021: vrchol dosažen a co dál? Daniel Münich, Vladimír Smolka, srpen 2022 ➤

Publikační výkonnost panelistů Grantové agentury ČR (2019–2021). Matěj Bajgar, září 2022 ➤

Kompenzace ztráty příjmů v pandemii covid-19: vítězové a poražení. Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, srpen 2022 ➤

Rozdíly v přísnosti známkování žáků a dopady na vzdělanostní aspirace. Daniel Münich, Tomáš Protivínský, červen 2022 ➤

Chudoba a sociální dávky v sociálně vyloučených lokalitách. Miroslava Federičová, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, červen 2022 ➤

Dlouhodobá dědictví osvobození Sudet Rudou a americkou armádou. Jakub Grossmann, Štěpán Jurajda, květen 2022 ➤

Odchody z učitelské profese v Evropě. Miroslava Federičová, Filip Pertold, březen 2022 ➤

Intenzita používání vyučovacích metod učiteli a jejich vztah s výsledky vzdělávání. Václav Korbel, březen 2022 ➤

Spočítali jsme za vás: Dopady zrušení superhrubé mzdy, snížení odvodů na sociální pojištění a zavedení daňových prázdnin. Klára Kalíšková, Michal Šoltés, leden 2022 ➤

Nárůst o 395 miliard Kč oproti roku 2019: Kam směřoval první návrh výdajů státního rozpočtu na rok 2022. Daniel Kolář, Petr Janský, leden 2022 ➤

Státní zaměstnanci a úředníci: kde pracují a za kolik? Daniel Bartušek, Petr Bouchal, Petr Janský, leden 2022 ➤

Nemocenské pojištění: co způsobilo zavedení karenční doby? Jakub Grossmann, Lucie Zapletalová, leden 2022 ➤

Studie z předchozích let jsou k dispozici na:

<https://idea.cerge-ei.cz/vystupy/studie>

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy, CERGE.

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, nor those of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education.

Vyplatí se jít na vysokou školu, když se ekonomice nedaří?

Studie 9/2025

© Alena Bičáková, Guido Matias Cortes, Jacopo Mazza

Ekonomický ústav AV ČR, v. v. i., 2025

ISBN: 978-80-7344-734-2

Zaujala vás tato studie?

Podpořte nezávislý akademický výzkum
dopadů veřejných politik ČR
a přispějte na naši činnost,
abychom mohli napsat další.

Akademie věd
České republiky

Vyplatí se jít na vysokou školu, když se ekonomice nedaří?

Studie Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA)

O IDEA

Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) je nezávislý think-tank zaměřující se na analýzu, vyhodnocování a vlastní návrhy veřejných politik. Doporučení IDEA vychází z analýz založených na faktech, datech, jejich nestranné interpretaci a moderní ekonomické teorii.

IDEA je think-tank Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. a vznikla z iniciativy a pod vedením prof. Jana Švejnara. Ekonomický ústav AV ČR, v. v. i. (EKÚ – angl. zkratka EI) tvoří společné akademické pracoviště CERGE-EI spolu s Centrem pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy (anglická zkratka CERGE).

Principy fungování IDEA

1. Vytváření shody na základě intelektuální otevřenosti – přijímání volné soutěže myšlenek, otevřenost podnětům z různých částí světa, přehodnocování existujících stanovisek vzhledem k novým výzvám.
2. Využívání nejvhodnějších teoretických a praktických poznatků – snaha o rozvinutí postupů na základě nejlepších teoretických i praktických poznatků (z České republiky i ze zahraničí).
3. Zaměření aktivit na vytvoření efektivní politiky a strategie České republiky – doplňovat akademické instituce vytvářením podkladů efektivním a operativním způsobem.

Pokud chcete dostávat do své emailové schránky informace o připravovaných studiích a akcích IDEA, napište nám na

idea@cerge-ei.cz

About IDEA

The Institute for Democracy and Economic Analysis (IDEA) is an independent think tank focusing on policy-relevant research and recommendations. IDEA recommendations are based on high quality data, objective evidence-based analysis, and the latest economic theories.

IDEA is a think tank at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences and is led by its founder, Prof. Jan Švejnar. The Economics Institute (EI) of the Czech Academy of Sciences forms part of a joint workplace, CERGE-EI, together with the Center for Economic Research and Graduate Education of the Charles University (CERGE).

IDEA's Working Principles

1. We build consensus on the basis of intellectual openness – we believe in a free competition of ideas, are open to initiatives from various parts of the world, and constantly review existing opinions in the light of new challenges.
2. We make use of the most appropriate theoretical and empirical findings, and strive to develop methods based on the best theoretical and practical knowledge (both from the Czech Republic and from abroad).
3. We focus on creating effective policy and strategy for the Czech Republic, complementing academic institutions by producing materials in a constructive, practical format.

If you would like to receive regular information about the latest IDEA studies and events please subscribe to our mailing list by contacting

idea@cerge-ei.cz

PROJEKT EKONOMICKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

<http://idea.cerge-ei.cz>